

Jantje Wartena

Colofon

ISBN: 978 94 6365 013 7

1e druk 2017

© 2017 Jaap Visser

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Tekst en tekeningen: Jaap Visser

Correctie: Stephanie van Maanen en Annemarie Birkhoff

Eindredactie: Willemien van Lith

Vormgeving: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Jantje Wartena

Jaap Visser

 Elikser
UITGEVERIJ

Voor Marion

Voor onze kinderen en kleinkinderen

Woord van dank

Mijn dank gaat uit naar onze kinderen en onze vrienden binnen en buiten de seniorenflat ‘Zandbergen’ in Naarden, die mij na het overlijden van Marion op de rails hielden.

Naar Marc van den Berg en Hilmar de Vries van de Stichting Bartimeus, instituut voor blinden en slechtzienden in Amsterdam, voor hun hulp en de ontwikkeling van het manuscript via unieke hulpmiddelen op de computer.

Naar het dorp Wartena en zijn bewoners die de achtergrond leverden voor dit verhaal en waarbij ik kwistig gebruik heb gemaakt van namen en feiten waarbij ik iedereen op het hart druk deze zaken niet te associëren met bestaande personen. Ze vormen slechts een onderdeel van de tekening van de ‘couleur locale’ en zijn niet bedoeld om bestaande personen te karakteriseren. Sommige elementen van dit verhaal komen uit eigen herinnering, zoals het verhaal van de piloot Richard Joslin en wij hadden thuis vroeger net als de hoofdpersoon een noodziekenhuis. Maar het is allemaal niet precies gegaan zoals ik hier heb verteld. Waar nodig heb ik mijn fantasie gebruikt om de legpuzzel van het verleden wat nauwkeuriger in te vullen.

Tenslotte ben ik Willemien van Lith uiterst dankbaar voor het belangeloos bewerken van het manuscript. Met veel kennis van zaken heeft zij de klus geklaard. Ik heb nooit geweten hoeveel werk er moet worden verzet om een manuscript tot leven te brengen.

Naarden, oktober 2017

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1.	Spitfire en potloodventer	15
Hoofdstuk 2.	Plezier op het terras	21
Hoofdstuk 3.	Metamorfose	32
Hoofdstuk 4.	Het oude kerkhof	40
Hoofdstuk 5.	In memoriam Joachim Bach	46
Hoofdstuk 6.	De hooiberg	57
Hoofdstuk 7.	Het verdriet van Klaas	65
Hoofdstuk 8.	De witte muizen	68
Hoofdstuk 9.	Wie kaatst ...	72
Hoofdstuk 10.	Hocus, pocus, enz.	80
Hoofdstuk 11.	Een kanon en een autobus	93
Hoofdstuk 12.	Het noodziekenhuis	107
Hoofdstuk 13.	Kleine potjes ...	126
Hoofdstuk 14.	Een merkwaardig koffertje	134
Hoofdstuk 15.	Kapitein Grau	145
Hoofdstuk 16.	Exit kapitein Grau	152
Hoofdstuk 17.	Sinas en Schnaps	161
Hoofdstuk 18.	Vechten met Hein	175
Hoofdstuk 19.	In memoriam Richard Joslin	192
Hoofdstuk 20.	Veel verdriet	207
Hoofdstuk 21.	Het is voorbij ...	217

Hoofdpersonen

Jantje Wartena 5,5 jaar

Klaas Haan 12 jaar en Geert Hoekstra bijna 6 jaar

En:

Vader (heit) Wartena, dominee/leraar van Siem

Moeder (mem) Wartena

Opa Peereboom (vader van mem)

Oom Hajo (neef van heit getrouwd met zuster van mem uit Leeuwarden)

Minke (hulp bij familie Wartena)

Aage (vriend van Minke)

Frerik (tuinman bij familie Wartena)

Vader (heit) en moeder (mem) Haan (van Klaas)

Siem en Roelof Haan (broers van Klaas)

Vader en moeder Hoekstra (van Geert)

Sjoukje Hoekstra (zusje van Geert)

En verder:

Wietse Dijkstra (dorpsveldwachter)

Dokter Maathuis

Jan en Douwe Kastelein (vriendjes)

Beppe Kastelein (oma)

Vader en moeder Kastelein

Siebrand Jaarsma (knecht bij Kastelein)

Liesje (dienstmeid bij Kastelein)

Paulusma (kruidenier)

Elsje en Fransje Eisenga (patiënten)

Bakker Bosma

Bakker Bouwmeester

Jorrit Bouwmeester (vriend)
Hemmo Groen (kelner hotel De Watersport)
Reindert (brugwachter)
Janus en vriendin (bezoekers hotel De Watersport)
Auke (vriend van Siem)
Sietse Hemrica (slager), Marij (zijn vrouw)
Tjerk (slagersassistent)
Tètte de Vries (buschauffeur)
Abe Wallinga (vrachtwagenchauffeur)
Aaf (boer)
Pier Jongsma (witte muizen)
Wijkzuster Postma
Katrien Dekker (snoepwinkeltje)
Familie De Vries:
 vader Pieter,
 moeder Julia,
 dochters Martha en Anna
Ruth Davids, alias Elly Jansen
Vluchtelingen uit Hedel:
Opa Bock
Annie en Corrie Stocks
Sjefke en Sjaak uit Kerkdriel
Dirk Kooistra (boer)
Oene, Doortje en Erna Kooistra
Sinas (vervalser persoonsbewijzen)
Jolle Siebesma (redder Jantje)
Ruurtje Adema (organiste)
Hans (sergeant Duitsers)
Emile (luitenant Wehrmacht, hoofd Duitse militairen in het dorp)
Duitse militairen in het dorp
Joachim Bach (neergestorte Duitse piloot)
Otto (geredde Duitser)

Kapitein Grau
Richard Joslin (overleden vlieger)
Vaartjes, De Jong en Hiemstra
Alfred (Duitser)

Hoofdstuk 1: Spitfire en potloodventer

Het is een vroege lenteochtend in 1944. ‘God in Frankrijk’ is er niets bij, ‘God in Friesland’ omschrijft het veel beter. De prachtige blauwe luchten met hun trotse wolkenkastelen worden alleen verstoord door een enorm aantal zilverkleurige vliegtuigen vol bommen. Die grote aantallen ‘vogels’ storen beslist niet. Zij zijn juist een lust voor oog en oor en vormen een dankbare afleiding van het oorlogsrumoer. Tenminste, dat vinden de jongens. Of iedereen er zo blij mee is, valt te betwijfelen.

Het is die zaterdagmorgen nog vroeg als Klaas Haan en Geert Hoekstra op de stoep staan om Jantje te halen om te gaan spelen.

“Wat gaan jullie doen?” vraagt heit.

“We gaan naar ons hol op het nieuwe kerkhof,” zegt Klaas.

“Dat is toch gewoon een zandhoop of opslag voor de aanleg van wegen en viaducten?” vraagt heit.

“Nee hoor,” zegt Klaas. “Dat is het nieuwe kerkhof.”

Heit laat het hierbij en de jongens gaan op pad. Gewapend met een linnen rugzakje met een fles water en een trommel-tje met koekjes en een boterham.

Buiten het dorp, langs de weg naar Garijp, ligt een grote rechthoekige zandvlakte van wel drie tot vier meter hoog, mooi afgeplat en schuin afgestoken naar de sloten die er omheen liggen, net als bij het oude kerkhof aan de andere kant van het dorp. Een nieuwe locatie dus, alleen nog zonder hekken en bomen. Het is dus logisch dat Klaas het over ‘het nieuwe kerkhof’ heeft.

Ze lopen over de dam bij de sloot rond de zandplaat, klimmen over het houten hek op de dam en kruipen tegen de zandhoop op. Alleen dat is al een forse inspanning. Ze lopen naar een kuil, die ze hun ‘hol’ noemen. De kuil is bijna een meter diep. De oude schep, die ze vorig jaar hebben meege-
nomen om het hol te graven, staat er nog steeds te verroes-
ten. Ze drinken wat water en eten een koekje.

Klaas is uiteindelijk de eerste die het geluid hoort ... een zware bromtoon, zoals van een grote motorfiets zonder knalpot. Het geluid wordt luider en hoger, niet gering. De jongens steken onmiddellijk hun hoofd boven de rand van de kuil.

“Niet ongevaarlijk,” zegt heit later.

In de verte komt een jachtvliegtuig vlak boven de grond aanstormen of liever gezegd boven het kanaal.

“Een Tommy!,” juicht Klaas. “Die komt van Hamburg of Bremen. Hij heeft bommenwerpers beschermd tegen moffenjagers en moffengesjut.”

“Het kan toch ook een mof zijn?,” vraagt Jantje.

“Die vliegen niet zo laag,” zegt Klaas. “Zo blijft hij buiten het zicht van de radar. Kom mee, dan gaan we zwaaien.”

Ze springen uit de kuil en zijn nog net op tijd. Het is inderdaad een Tommy. Geen ijzeren kruis op zijn staart maar gekleurde cirkels. De jongens staan te dansen en te zwaaien van plezier. Hij vliegt voor hun neus langs met de ‘canopy’ open. Je kunt bij wijze van spreken de vlieger zo pakken.

De vlieger zwaait met zijn hand, gestoken in een grote, leren handschoen. De jongens kunnen alles zien en geloven hun ogen niet, al is het in een oogwenk voorbij. Als hij een eindje

verder is, 'wiebelt' hij nog even met de vleugels bij wijze van afscheid.

Klaas is door het dulle heen. Maar ook Jantje en Geert zijn zwaar onder de indruk. Dit is uniek. Zo veel hoop in luttele seconden. Dan is het voorbij en sterft het geluid weg in de verte. "Hij is nu al voorbij Eernewoude," zegt Klaas. "Hij vliegt in principe over de meren, de Zuiderzee, nog een klein stukje Noord-Holland en dan is hij alweer boven het water, boven de Noordzee en bijna thuis. Maar het is nog een gevaarlijke vlucht."

"Hoe weet je dat toch allemaal?," vraagt Geert.

"Van mijn vader," zegt Klaas. "Hij heeft het mij op de kaart aangewezen."

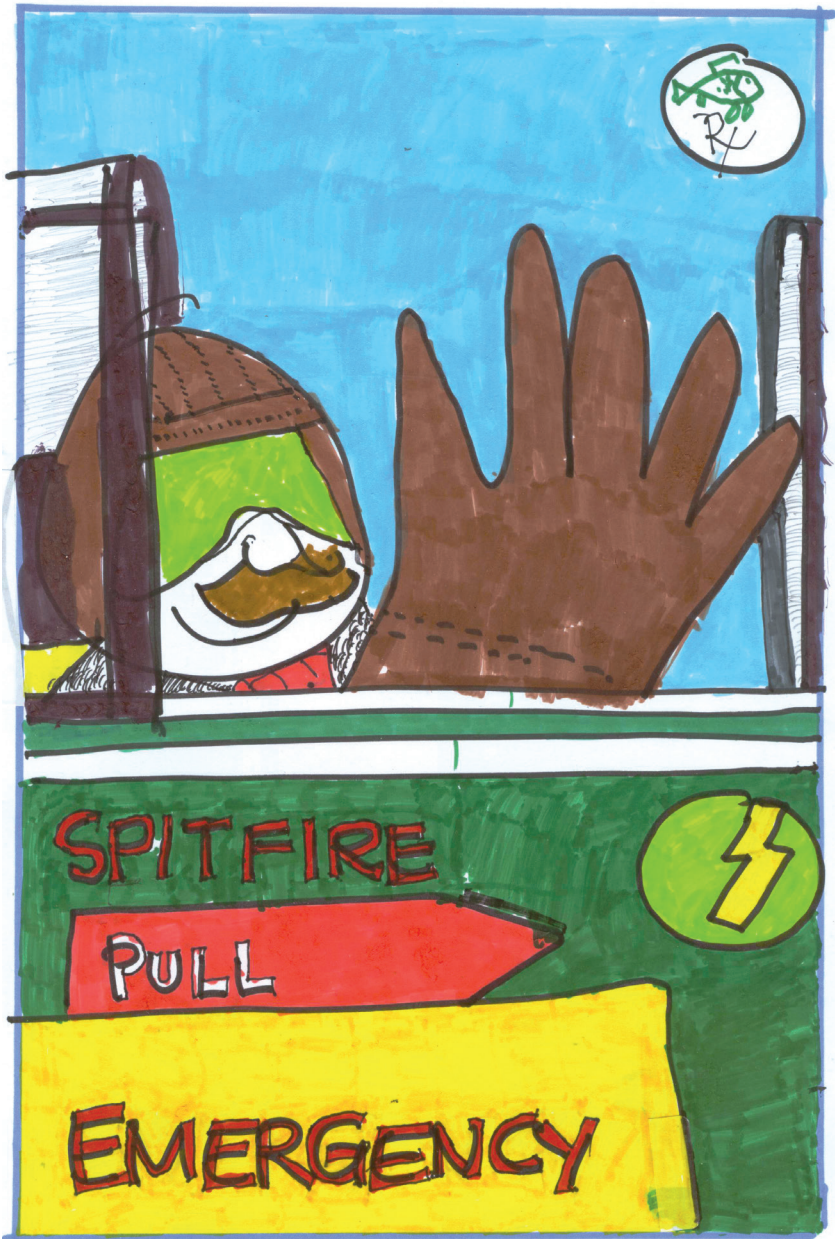
"Ik wil ook piloot worden," zegt Geert.

"Ik ook," zegt Jantje.

Klaas zegt niets, hij is in trance. Doof van het gedonder en dolgelukkig dat de vlieger zó laag heeft gevlogen, dat ze hebben kunnen zien dat hij naar hen heeft gewuifd en dat hij naar hen heeft gekeken. Dat maakt deze vlieger een vriend voor het leven.

Ze rennen terug naar hun hol en gaan nog even zitten om bij te komen. Ze drinken wat water en eten een paar boterhammen. Dan pakken ze pas hun spullen om naar huis te gaan met het mooie verhaal over wat ze hebben beleefd.

"Het was een Spitfire," zegt Klaas. "Ik heb een tekening gezien in een boek van mijn vader. Het is een 'wild beest', een vuurspuwende draak! Een kreng, die je als mof beter niet tegen kunt komen."

SPIT FIRE

PULL

EMERGENCY

Ze stappen naar de rand van de zandvlakte en glijden naar beneden. Eenmaal beneden staan ze oog in oog met een vreemd figuur. Hij staat onderaan de heuvel, aan de overkant van de sloot, tegen een boom geleund te plassen. Zijn fiets ligt in het gras verderop.

“Vlug,” zegt Klaas, “wegwezen. Het is een kinderlokker! Straks draait hij zich ineens om en laat hij ons zijn piemel zien. Vader noemt dat een ‘potloodventer’ of een toonder. We moeten oppassen, want misschien wil hij dat wij aan dat ding trekken.”

Klaas heeft het nog niet gezegd of de vent draait zich om. Goeie hemel, dit is geen piemel ... maar een paarden-hannes!

“Vlug, over het hek en rennen,” beveelt Klaas.

In een wip zijn ze over het hek en eenmaal op straat schoppen Klaas en Geert hun klompen uit. Jantje draagt hoge schoenen, die kan hij niet uitschoppen. Ze rennen zo hard als hun benen hen kunnen dragen terug naar het dorp. Klaas rent naast Jantje.

“Als hij ons inhaalt en een van ons grijpt, dan schoppen de andere twee hem helemaal kapot. Goed begrepen?”

Klaas kan bijna niet praten, zo weinig lucht heeft hij over van het rennen.

“Komt in orde!,” roept Jantje, die een goede vechtersbaas is. Ze horen ver achter zich de vent luid lachen maar hij komt voorlopig nog niet achter hen aan.

Blazend stomen ze het dorp binnen. Ze rennen net zolang tot ze bij het huis van Jantje zijn en dat is nog een heel stuk. Ze zijn helemaal kapot. Stotterend en door elkaar kakelend vertellen zij het verhaal aan heit, Jantjes vader. Die pakt zijn

fiets met houten banden en rijdt rammelend naar Wietse Dijkstra, de dorpsveldwachter.

“Ik ben zo terug,” zegt hij tegen de jongens.

Heit doet aangifte: een man in een driedelig grijs pak met een zwarte pet. Hij heeft rood haar, heeft Klaas gezegd.

“Juist,” zegt Wietse Dijkstra, “dat is ‘Rooie Riekus met het potlood’ uit Bergum. Ik dacht dat hij vastzat. Jammer! Er is er nog een in de buurt: ‘Jan Albert Pie’, uit Leeuwarden, maar die zit op dit moment - absoluut zeker - in de nor. Er zijn er natuurlijk wel meer in Friesland, maar die hebben een ander werkgebied of staan nog niet in het register van de politie.”

Eenmaal thuis prijst heit Klaas om zijn oplettendheid en zijn goede leiding. Klaas glimt van trots. Dan wordt het tijd om naar hun eigen huis te gaan, maar na het middaguur zullen ze weer op de stoep staan, spreken ze af.

“Ik wil graag dat jullie nu in het dorp blijven,” zegt mem.

Dat beloven de jongens. In alle hectiek vergeten ze te vertellen over het fantastische contact met de Spitfire, maar de dag is nog niet om ...!